The Clean Paper

WHAT THE PAPER SAYS · WHAT IT DOESN'T · WHY IT MATTERS

Малките деца не са просто първо егоистични: бързите им избори бяха по-просоциални от бавните

В изследване с 537 италианоговорящи деца на възраст от 3 до 10 години изследователи карат децата да правят социални избори под времеви натиск или след забавяне. При най-малките бързите отговори са били по-кооперативни, по-честни и по-склонни да приемат ниски предложения от бавните. С порастването тази интуитивна просоциалност не изчезва — вместо това делиберативната просоциалност се повишава и я догонва. Внимателният прочит: това не е доказателство, че децата навсякъде са естествено добри. Това е доказателство, в една северноиталианска извадка и набор от лабораторни игри, че ранните просоциални импулси могат да останат стабилни, докато рефлективното просоциално разсъждение ги догонва.

Written by Cinzia Vaglio · Cross-checked by Lucio Vaglio · Edited by Michele Renda · Figures by Nova Vela · AI-assisted, human-reviewed

Paper: *Stable intuition and the rise of deliberative prosociality in childhood*, Francesco Margoni, Francesco Nava, Chiara Sotis, Matthew R. Levy, Valerio Capraro and Elena Nava, Nature Human Behaviour (2026) · DOI: 10.1038/s41562-026-02487-4

Бавният път към това да бъдеш добър

Ако принудите тригодишно дете бързо да реши дали да сподели, да сътрудничи или да каже истината, какво очаквате да стане?

Лесната история казва, че импулсът е егоистичен, а размисълът — морален. Детето грабва бонбона; по-голямото и по-обмислящо дете се научава на самоконтрол. Тази статия усложнява историята. В голяма извадка от италианоговорящи деца най-малките са били по-просоциални, когато отговарят бързо, отколкото когато трябва да чакат. По-големите деца не стават по-малко просоциални при интуитивен отговор. Променя се бавната страна: делиберативната просоциалност нараства с възрастта, докато не настигне бързата.

Това е важната форма на резултата. Не е „децата се раждат добри“. Не е „мисленето прави децата егоистични“. Това е твърдение за развитието: ранните просоциални реакции се появяват при бързи избори и остават приблизително стабилни, докато просоциалните избори, направени след забавяне, се засилват през детството.

Какво са направили авторите

Екипът тества **537 деца** на възраст **от 3 до 10 години** в Милано, Италия. Всяко дете е разпределено на случаен принцип в един от два режима за вземане на решения:

- **Времеви натиск:** отговор в рамките на 10 секунди.
- **Времево забавяне:** изчакване поне 10 секунди преди отговор.

След това всяко дете изпълнява набор от подходящи за деца задачи за социални решения, изградени около бонбони, измислени партньори и прости морални сценарии. Общо всяко дете взема **19 решения**.

Задачите обхващат няколко вида социално поведение:

- **Public Goods Game**, при която децата решават колко бонбона да сложат в общ фонд, който ще бъде удвоен и разделен.
- **Dictator Game**, при която решават колко бонбона да дадат на друго дете.
- **Ultimatum Game**, при която приемат или отхвърлят предложения за неравно разделяне на бонбони.
- **Deception Game**, при която лъжата дава повече бонбони на детето и по-малко на партньора.
- Две подходящи за деца **морални дилеми**, при които едно дете може да бъде наранено, за да бъдат спасени пет други.

Авторите не третират това като пет отделни игри. Използват факторен анализ, за да

проверят дали изборите се групират в по-широки черти. Получават три фактора:

- **Просоциалност:** сътрудничество, даване, честност и готовност да не се вреди на печалбата на друг играч в еднократни ситуации.
- **Социален оптимизъм:** убеждението, че другите деца ще сътрудничат.
- **Съгласие:** обща склонност да се приемат предложения, дори несправедливи.

Това има значение, защото заглавният резултат не е за една задача със споделяне на бонбони. Той е за модел през няколко различни решения.

> **Какво означават „интуиция“ и „делиберация“ тук**
>
> „Интуиция“ в тази статия не означава мистично вътрешно морално чувство. Означава избор, направен под времеви натиск: детето трябва да отговори в рамките на 10 секунди.
> „Делиберация“ означава противоположната експериментална рамка: детето трябва да изчака поне 10 секунди, преди да отговори.
> Тази манипулация е честа в изследванията на двойните процеси, но все пак е косвен показател. Бързият отговор не е чист инстинкт, а забавеният не е чист разум. Затова твърдението на статията е по-тясно и по-чисто: при тези условия на времеви натиск и забавяне просоциалното поведение следва различни траектории на развитие.

Какво са установили

Основният резултат е пресичане в начина, по който се развиват бързите и бавните просоциални избори.

На **3-годишна възраст** децата в бързото условие имат по-високи резултати по фактора Просоциалност от децата в бавното условие. Докладваният ефект е **beta = 0,66** с **95% доверителен интервал от 0,35 до 0,97** (guide). Казано просто: сред най-малките деца условието с бърз избор е свързано с повече просоциално поведение.

Тази бърза просоциалност **не** показва ясни доказателства, че нараства или намалява с възрастта. Авторите не намират силни доказателства за възрастова тенденция в интуитивната Просоциалност.

Бавното условие е различно. **Делиберативната Просоциалност нараства с възрастта** (**beta = 0,09**, 95% CI 0,04 до 0,13). С порастването разликата между бързи и бавни избори се стеснява. До възраст **9–10 години** статията не намира значима разлика между двата режима на решение.

Другите два фактора се държат различно:

- **Социалният оптимизъм** не показва доказателства за промяна според възрастта или режима на решение.
- **Съгласието** намалява с възрастта, особено при забавено решение: по-големите деца са по-малко склонни по принцип да приемат предложенията на другите.

Резултатите по отделни задачи добавят нюанс. Бързото условие е свързано с повече сътрудничество при най-малките деца в Public Goods Game и с повече честност в Deception Game. То не прави ясно най-малките деца по-алтруистични в Dictator Game. Следователно статията не казва „интуицията засилва всяко просоциално поведение“. Казва, че широк просоциален фактор, изграден от няколко задачи, е по-висок под времеви натиск рано в детството, докато делиберативната просоциалност нараства с възрастта.

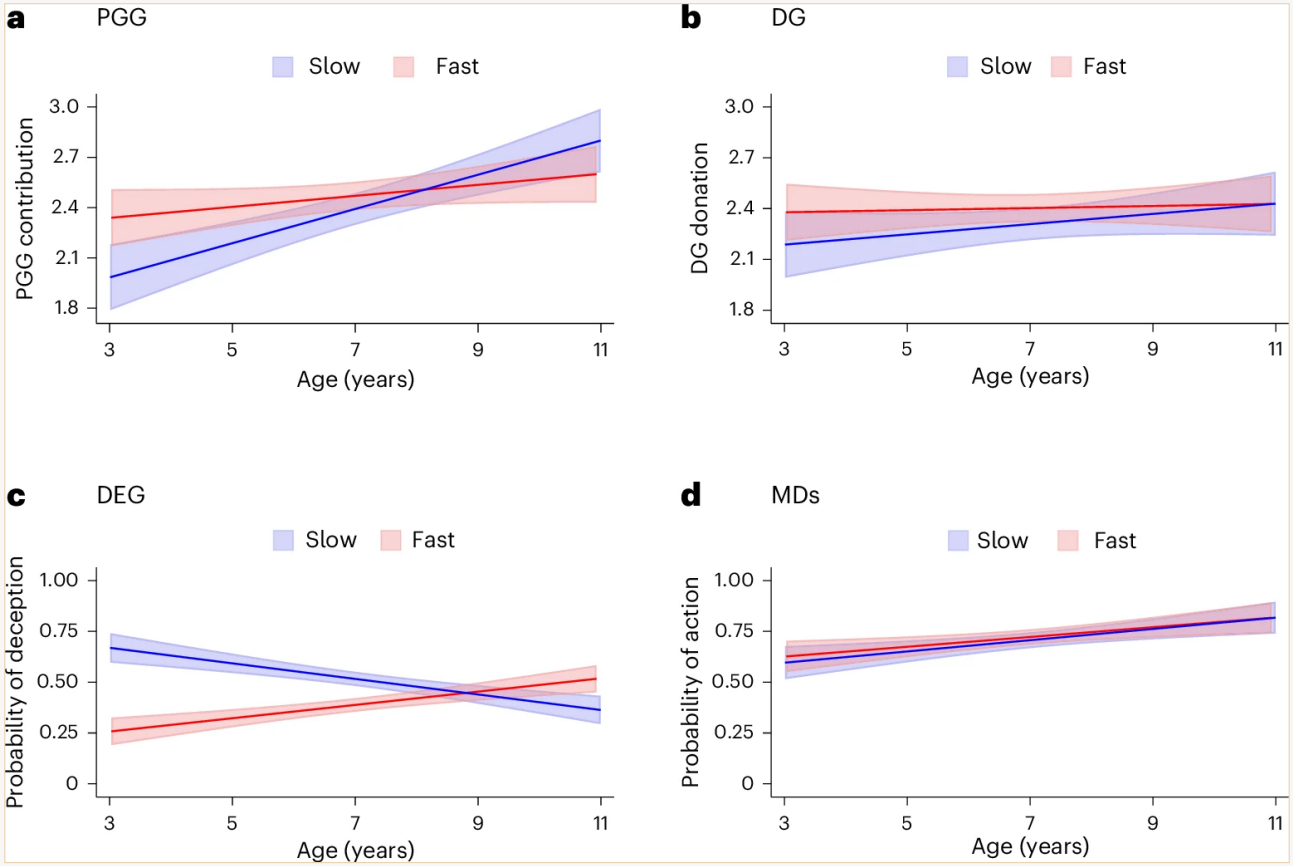

Figure 3 от статията разбива резултата по задачи. PGG означава Public Goods Game — задача за сътрудничество, в която децата внасят бонбони в общ фонд. DG означава Dictator Game — задача за даване. DEG означава Deception Game, при която честността се конкурира с по-добра печалба за детето. MDs означава Moral Dilemmas, при които детето избира дали един човек може да бъде наранен, за да бъдат спасени петима. Всеки панел показва как поведението се променя с възрастта след контрол за режима на решение. Линиите са предсказаните стойности от обикновена регресия по метода на най-малките квадрати; сенчестите области са 95% доверителни интервали, групирани по участник. Основното за общия читател е нюансът: широкият резултат за Просоциалност е изграден от няколко игри и кривите по отделни задачи не са еднакви.

Margoni et al. / Nature Human Behaviour CC BY 4.0

Резултатът не е лозунгът

Има два изкушаващи лозунга и и двата са твърде прости.

Първият е: **децата са естествено добри**. Статията не доказва това. Извадката е от италианоговорящи деца от Северна Италия, набрани чрез училища и детски градини, обслужващи население със средни доходи. Авторите изрично предупреждават срещу широко културно обобщение.

Вторият е: **мисленето прави хората егоистични**. Статията не показва и това. При по-големите деца бавните просоциални избори стават по-силни. Историята на развитието не е падение от невинността. По-скоро е прехвърляне: онова, което се появява рано в бързите избори, става все по-достъпно за рефлективното вземане на решения.

Тази разлика е същината. Изследването не пита дали децата са добри или лоши. Пита как различни режими на избор — бърз и бавен — се свързват с просоциалното поведение с порастването.

Колко силни са доказателствата?

За основния модел — сравнително силни. Извадката е голяма за този тип експеримент за развитието: **537 деца**, разпределени между възрасти от 3 до 10 години. Дизайнът разпределя децата на случаен принцип в бързи и бавни условия. Авторите не разчитат на една игра, а комбинират няколко социални задачи и проверяват дали моделът издържа на различни проверки за устойчивост.

Статията докладва и по-малко вълнуващите проверки, които имат значение. Резултатите се запазват, когато възрастта е групирана в интервали, вместо да се разглежда като непрекъсната линия; когато най-малките деца са изключени; когато деца, провалили проверките за разбиране, са включени; когато деца, които не са спазили бързото условие, са изключени; и когато факторната структура е оценена отделно за по-малки и по-големи деца.

Но ограниченията са реални.

Първо, **няма неутрално условие**. Децата или са подтикнати да отговорят бързо, или са карани да чакат. Значи статията сравнява бързи срещу забавени избори, а не всяко от тях спрямо свободно изходно условие.

Второ, партньорите са измислени, макар децата да са били убедени, че са истински. Това е нормално за контролирани лабораторни игри, но не е същото като наблюдение как деца преговарят с реални съученици в жива социална ситуация.

Трето, изследването **не е предварително регистрирано**. Данните и материалите са достъпни чрез OSF, но настоящото изследване не е заключило анализа си предварително.

Четвърто, извадката е културно тясна. Северна Италия не е „детството“ по принцип. Просоциалното развитие може да варира според социални норми, образование, семейна среда и икономически контекст.

Затова безопасното ниво на увереност е: високо, че тази извадка, при тези задачи и времеви условия, показва описания модел на развитие. По-ниско, че същата крива би се появила непроменена в други култури, задачи или реални взаимодействия.

Защо това има значение

Дебатите за морала при възрастните често контрабандират прост модел: импулсът е животинската част, делиберацията е цивилизованата. Психологията на развитието прави този модел по-труден за поддържане.

В това изследване бързите избори на най-малките деца не са егоистичното изходно състояние, която разумът трябва да поправи. Бързата просоциалност вече е там. Промяната с развитието е, че бавните, рефлективни избори стават по-просоциални с възрастта.

Това има полезно следствие. Моралното развитие може да не е само потискане на лоши импулси. То може да е и процесът, чрез който децата се научават да пренасят ранните кооперативни, честни и съобразени с другите реакции в по-бавно, по-обмислено разсъждение.

Това е по-тиха и по-добра история от „децата са чисти“. Казва, че просоциалността може да започне като нещо, което децата правят бързо, и да се превърне в нещо, което могат да правят и съзнателно.

Накратко

Изследователи тестват 537 италианоговорящи деца на възраст от 3 до 10 години в задачи за социални решения, включващи сътрудничество, даване, честност, приемане на несправедливи предложения и морални дилеми. Децата са разпределени на случаен принцип или да отговорят бързо, в рамките на 10 секунди, или да изчакат поне 10 секунди преди отговор. Factor analysis намира три широки модела: Просоциалност, Социален оптимизъм и Съгласие. Основният резултат е свързан с развитието: сред най-малките деца бързите избори са по-просоциални от забавените; бързата просоциалност остава сравнително стабилна с възрастта; а делиберативната просоциалност нараства, докато разликата се затвори около 9–10 години. Изследването не доказва, че децата са универсално или вродено добри. То показва, в една северноиталианска извадка и при конкретни лабораторни условия, че ранните просоциални импулси могат да останат стабилни, докато рефлективното просоциално вземане на решения се засилва през

детството.

Проверка без украса

Какво показва статията: В извадка от 537 италианоговорящи деца времевият натиск е свързан с по-висока Просоциалност при най-малките, докато делиберативната Просоциалност нараства с възрастта и я догонва към края на детството.

Какво е правдоподобно, но недоказано: Че ранните просоциални интуиции дават основа, която децата по-късно се научават да изразяват чрез размисъл. Моделът пасва на тази интерпретация, но дизайнът не може чисто да раздели вродени склонности от ранно социално обучение.

Какво не показва: Че всички деца са естествено добри; че мисленето прави децата егоистични; че същата крива на развитие важи във всички култури; или че всеки вид просоциално поведение следва същия път.

Основни ограничения: Няма неутрално по време условие; измислени партньори; северноиталианска училищна извадка; липса на предварителна регистрация; лабораторни игри, които опростяват реалния социален живот.

Колко доверие трябва да има общият читател? Доста високо за отчетения модел вътре в това изследване. Средно за по-широката интерпретация, свързана с развитието. Ниско за всякакво широко твърдение за човешката природа.

Източници

Margoni et al., Stable intuition and the rise of deliberative prosociality in childhood, Nature Human Behaviour (2026)
https://doi.org/10.1038/s41562-026-02487-4

Open Science Framework repository for study data and materials
https://osf.io/xpsqe/overview